Bilaga 2a

till justeringar av reservatsbeslut för Rudans och Tornbergets naturreservat

Skötselplan för Rudans naturreservat

Skötselplan för Rudans naturreservat

Denna skötselplan har upprättats för inrättandet av Rudans naturreservat.

Skötselplanens mål gäller i princip utan tidsbegränsning. En översyn av skötselplanen bör göras inom fem år för att bedöma behovet av en revidering av åtgärdsdelen.

Skötselplanen har utarbetats av Erik Wijnblad och Malin Löfgren.

Kartläggning av naturvärden har gjorts av CONEC konsulterande ekologerAB.

Fortlöpande samråd har skett med Länsstyrelsen i Stockholms län, Skogssällskapet samt med Huddinge kommuns naturvårdsavdelning.

Innehållsförteckning

A. Administrativ del

1. Administrativa uppgifter
2. Syfte
3. Beskrivning av områdets bevarandevärden
    - 3.1 Friluftsliv
    - 3.2 Naturvärden
    - 3.3 Kulturhistoria
4. Tillgänglighet

B. Plandel

1. Disposition och skötsel av mark och vatten
    - 1.1 Övergripande mål
    - 1.2 Riktlinjer för skötsel av mark och vatten
2. Anordningar för friluftslivet
    - 2.1 Övergripande mål
    - 2.2 Åtgärder och skötsel
    - 2.3 Jakt
3. Utmärkning och skyltning
4. Tillsyn och förvaltning
    - 4.1 Uppföljning och rapportering
5. Ekonomi

A. Administrativ del

1. Administrativa uppgifter

Namn:	Rudans naturreservat
Län:	Stockholm
Kommun:	Haninge
Kommundel:	Handen
Församling:	Österhaninge
Fastighetsbeteckning	Rudan 2:2 samt delar av Rudan 1:1, 3:1, 4:1, Kolartorp 1:3 samt Jordbromalm 6:2
Läge	500 m väster om Haninge centrum, cirka 20 km söder om Stockholms centrum
Skydsform	Naturreservat
Area: Därav landareal:	262,7 hektar 250,5 hektar
Prioriterade bevarandevärden: Friluftsliv Naturtyper Strukturer	 • Skogsutflykter, svamp- och bärplockning, promenader, jogging, skridsko- och skidåkning, bad, fiske vandring på Sörmlandsleden • Äldre hällmarkstallskog, barrblandskog, blandskog, myrmark och sumpskog samt tre sjöar • Senvuxna gamla träd, död ved
Naturvårdsförvaltare	Haninge kommun

2 Syfte

Syftet med Rudans naturreservat är att säkra tillgängligheten till ett tätortsnära naturområde för friluftsliv, friskvård och pedagogisk verksamhet. Naturreservatets syfte är vidare att bevara och utveckla de höga naturvärden och den biologiska mångfald som är knuten till olika skogsbiotoper, öppna marker, sjöar och våtmarker inom området.

Rudans naturreservat skall utgöra ett tilltalande och varierat skogsområde där stora delar av skogen lämnas för fri utveckling. På delar av marken kommer en naturvårdsinriktad skötsel, med inriktning på att främja variation och artrikedom liksom allmänhetens friluftsliv och rekreation, att genomföras.

Rudanområdet har höga naturvärden samt stora värden för friluftslivet. Förutsättningarna för friluftsliv är unika då området, som är en del av Hanvedens gröna kil, ligger i direkt anslutning till kommunens tätort samt till pendeltågstation och bussterminal.

Syftet skall uppnås genom att:

- zon A lämnas för fri utveckling
- det på övrig skogsmark, zon B och C, bedrivs en naturvårdsinriktad skötsel med syfte att skapa ett naturskogsområde med inriktning på variation och artrikedom samt för allmänhetens friluftsliv och rekreation
- områdets öppna ytor, zon D, fortsatt hålls öppna
- åtgärder för att vid behov öka mängden död ved kan komma att tillämpas i lämplig utsträckning
- området ej avvattnas
- området erbjuder fortsatt bra livsbetingelser för växt- och djurgrupper knutna till gammal skog
- fortsatt skötsel av områdets stigar, leder och anläggningar utförs
- området är tillgängligt för besökande allmänhet
- information finns tillgänglig om områdets natur- frilufts- och kulturvärden

3. Beskrivning av områdets bevarandevärden

Området för Rudans naturreservat ligger i direkt anslutning till Haninge centrum med pendeltågsstation och bussterminal. Området utgörs av ett skogsområde med en entré av öppen gräsmark med olika friluftsanläggningar beläget emellan de två sjöarna Övre och Nedre Rudan.

Väster ut från gräsmarken tar Hanvedenskogen vid. Skogsområdet består till största delen av gammal hällmarkstallskog med inslag av lövskogspartier, sumpskogar, mindre våtmarker och sjöarna Övre och Nedre Rudan samt Trylen. I sydvästra delen av området finns ett större inslag av yngre skog.

3.1 Friluftsliv

Rudans naturreservat ger genom sitt tätortsnära läge, unika möjligheter för friluftsliv, rekreation och naturupplevelser och även goda möjligheter för skolor att använda området i pedagogiska syften.

År 1966 köptes Rudans gård av dåvarande Österhaninge kommun och badplatsen iordningställdes. År 1973 invigdes vandringsleden, en etapp av Sörmlandsleden, som går från Rudan över Riddartorp till Paradiset i Huddinge kommun.

I dag finns här ett mycket väl underhållet spårnät av motionsslingor för jogging och skidåkning, ett elljusspår samt en mountainbikeslinga. Rudanskogarna används även för orientering. Den s.k. ”kulturstigen” leder förbi olika historiska lämningar och avslutas vid fornborgen Rudans skans väster om Övre Rudan. Anordningar för frisbeegolf, beachvolleyboll och boule finns inom området samt möjlighet till sportfiske i Nedre Rudan. I Övre Rudan finns en iordningställd badplats och vintertid plogas en skridskobana på sjön. I området finns även raststuga samt flera rast- och grillplatser.

Under 2007 gjordes en enkät med över 300 svarande angående hur de använder Rudanområdet. De flesta framhöll framförallt möjligheten att vandra, bada och vara i naturen som det största värdet med området. I kommentarerna uppmärksammade många fördelarna med lugn natur i direkt anslutning till kommunens centrum och pendeltåg.

3.2 Naturvärden

Naturen är mycket varierad och består av ett stort antal mindre delområden, främst skogsmark, men också av två stora gräsytor, de tre sjöarna samt impediment och myrmarker. Att det finns många olika biotoper på en så pass liten yta innebär att här finns en mängd olika livsmiljöer för olika organismer vilket i sin tur ger förutsättningar för en hög biologisk mångfald.

Skogsbrynen, med buskage, bärande träd och buskar samt gamla och döda träd, utgör värdefulla miljöer för många arter. Däggdjur och fåglar använder ofta olika livsmiljöer för olika syften. Det är exempelvis många arter som födosöker på öppen mark medan de söker skydd och boplatser i brynzoner eller inne i skogen.

Området är kuperat. Rudansjöarna, och omgivande gräsmark, ligger ca 40 meter över havet. Västerut stiger terrängen brant uppåt och skogen ligger mellan 50 och 70 meter över havet. Tack vare den kuperade topografin finns både branter, surdråg och mindre våtmarker insprängda i området.

Skogsområdet domineras av gammal hällmarktallskog med gott om inslag av mindre våtmarker. Skogen i Rudan är i stor utsträckning över 100 år gammal vilket, tillsammans med ett relativt stort inslag av död ved har bidragit till områdets höga naturvärden. Naturvärdena begränsas dock till en del av att skogen, i vissa fall, är genomkorsad av stigar och att slitaget på visa platser kan vara stort.

Centralt i naturreservatet finns två områden med tallskog som helt saknar spår av avverkning. Direkt väster om sjön Övre Rudan finns en hällmarkstallskog med gamla marvuxna tallar. Här växer bland annat tallticka *Phellinus pini*, en vedlevande svamp som indikerar att tallen är minst 100, inte sällan över 2-300 år gammal. I denna del av området finns också spår av brand. I sydvästra hörnet av Rudan finns

en talldominerad mosse med död ved och riktigt gamla tallar varav vissa med pansarbark. I anslutning till Nedre Rudan finns två våtmarksområden, i söder alkärr på socklar med viss förekomst av död ved och i öster en bäckdal med grov al med inslag av björk och gran.

I Rudanområdet finns även några skogsområden som bär prägel av tidigare slåtter eller bete i form av hässlen, äldre ekar och andra ädellövträd. Dessa områdens hävdade prägel är på väg att försvinna men kan återskapas med inriktad skötsel, framförallt genom att röja bort gran.

Inom Rudans naturreservat finns tre sjöar; Nedre och Övre Rudan samt sjön Trylen. Nedre Rudan är namnet till trots högt belägen och en liten å förbinder den med Övre Rudan i norr. I Nedre Rudan sätter fiskeklubben ut ädelfisk som exempelvis öring och regnbåge. I sjön finns, förutom utsatt fisk, även gädda, abborre, mört och signalkräfta. Nedre Rudan omges av blandbarrskog och gränsar till våtmarksområden i söder och väster. Vegetationen i sjön är ganska artfattig, de dominerande flytbladsväxterna är gäddnate och gul näckros. Maxdjup är 14,5 m.

Övre Rudan är en populär badsjö och är klassad som ganska artrik vid Södertörnsekologernas vattenväxtinventering. Den södra delen, som vetter mot Rudanområdet, utgörs av en långgrund sandbotten, glest beväxt med kransalger. Längre ut övergår bottnen till gyttja/dy och vegetationen är tätare och består av kransalger, slingor, näckmossa och gul näckros. Vegetationen avtar med djupet och sjön är som djupast åtta meter.

Sjön Trylen är en liten, endast ca 2 ha stor, oligotrof sjö i västra delen av området. Sjön delas av kommungränsen mellan Haninge och Huddinge. Trylen har lite av Norrlandskaraktär, här växer vass, sjöfräken, vattenklöver och näckrosor. I strandvegetationen finns bland annat pors, ljung, rundsileshår, småsileshår och sumpstarr.

Naturvärdena i Rudans naturreservat är inventerade under hösten 2008 och beskrivs i detalj i ”Naturvärdesinventering Haninge, Ektorp i Hanveden och Rudanområdet” CONEC 2009-01-16.

3.3 Kulturhistoria

För ca 10 000 år sedan låg hela Stockholms län under vatten. När inlandsisen, för drygt 9 000 år sedan släppte sitt grepp om Mellansverige låg havsytan ungefär 75 m högre än idag. Det första landområdet i länet som reste sig ur havet var Tornberget i Haninge och strax därefter kom andra höglänta delar av Hanveden.

I hela Hanveden har hundratals boplatser hittills hittats. Området är dock inte färdiginventerat så troligen finns det betydligt fler. Boplatserna ligger högt; 50 till 85 m över havet vilket indikerar att de är ca 7 000 till 10 000 år gamla. De flesta fynd som gjorts är av kvartsavslag som uppstått vid olika former av verktygstillverkning men även färdiga verktyg har hittats. Fynden är de första spåren av mänsklig aktivitet i Stockholms län.

Hanvedens skogar har aldrig varit tätbefolkade men spår av skogsbete, slåtter och flera torplämningar visar att skogarna bebotts och brukats sedan lång tid tillbaka.

4. Tillgänglighet

Rudans naturreservat nås enklast från Handens bussterminal eller pendeltågsstation. Det finns stora parkeringsmöjligheter på ”Handensidan” av pendeltågsspåret varifrån en gångbro och en trappa (med en bred ramp för barnvagnar, rullstolar m.fl.) leder ner till Rudanområdets entré. Några P-platser finns även på naturreservatets sida av spårområdet med infart från Jordbro industriområde.

B. Plandel

1. Disposition och skötsel av mark och vatten

1.1 Övergripande mål

Områdets värden för rekreation och rörligt friluftsliv skall vara fortsatt höga liksom att området erbjuder fortsatt bra livsbetingelser för växt- och djurgrupper knutna till gammal skog och myrmark.

Skötsel och utveckling av anordningar för friluftslivet bör fortsätta utan att därigenom minska känslan av naturskog. För att uppnå naturreservatets syften bör en stor del av området lämnas för fri utveckling. I vissa områden bör en varsam utglesning av yngre träd, fram för allt gran, göras för att grövre träd skall kunna växa till. Utglesning av sly i mycket täta områden kan ske, dock generellt inte i hällmarkstallskog eller i våtmarker. Kulturpåverkade områden såsom tidigare slåttermarker eller beten inom reservatet skall skötas så att deras naturvärden bevaras och utvecklas.

1.2 Riktlinjer för skötsel av mark och vatten

Här nedan redogörs för de riktlinjer som skall gälla för reservatets skötsel:

Stora delar av naturreservatet, zon A, skall, av naturvårdsskäl, lämnas för fri utveckling

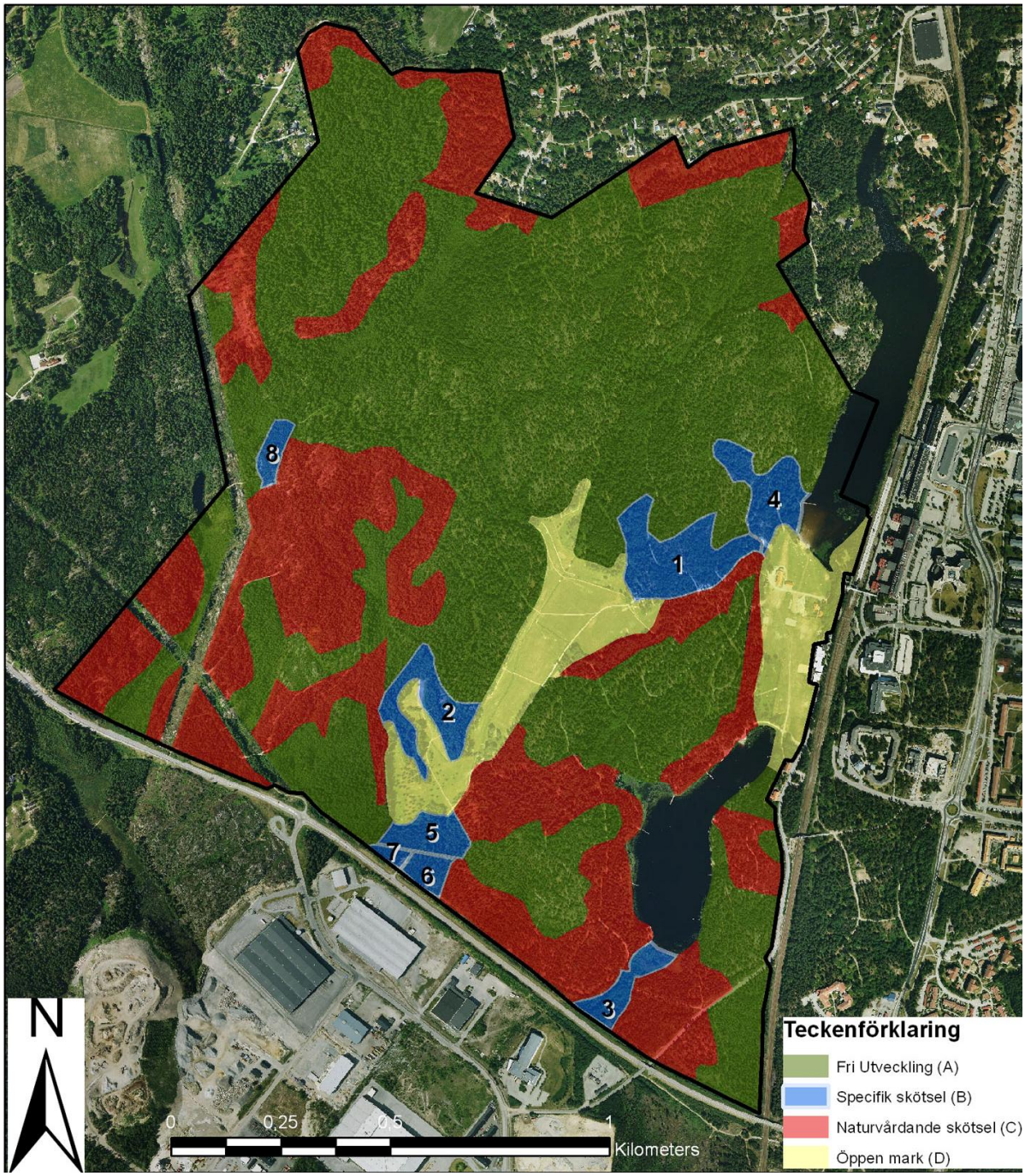

Bild 1. Skötselplanekarta med skötselzoner. De numrerade områdena i zon B finns förklarade i tabell 1.

För vissa bestånd, Zon B, gäller specifik skötsel enligt tabell på nästföljande sida: Åtgärderna bör genomföras snarast eller senast inom 5 år.

Tabell 1. Specifik skötsel av marker inom zon B

Skötsel-om-rådeen	**Biotop-beskrivning**	**Yta (ha)**	**Skötsel**	**Mål**
1	Ung talldominerad skog med tall-överståndare	4,1	Glesa ur ung tall. På sikt lämnas området för fri utveckling.	Flerskiktad gammelskog.
2	Blandskog	2,8	Återskapa del av hagmarkskaraktären genom att glesa ur både äldre och yngre träd.	Gles lövdominerad blandskog
3	Alskog och ung blandskog	1,4	Ta bort gran ur alsumpskog	Alsumpskog samt fuktig skog med i huvudsak al och annat löv
4	Gammal talldominerad skog med lövinslag	3,3	Ta bort ung gran, tall samt sly. På sikt lämnas området för fri utveckling.	Flerskiktad gammelskog.
5	Blandskog	1,4	Gles ur ca 50 % i de södra delarna. På sikt lämnas området för fri utveckling.	Flerskiktad blandskog.
6	Ung tallskog med inslag av gran	0,7	Glesa ur. På sikt lämnas området för fri utveckling.	Flerskiktad gammelskog.
7	Blandskog med björkdominans	0,3	Glesa ur. På sikt lämnas området för fri utveckling.	Flerskiktad blandskog.
8	Ung tallskog	1,2	Glesa ur den mkt täta tallskogen, ca 50%. På sikt lämnas lämnas området för fri utveckling.	Flerskiktad gammelskog.

Övrig skog, zon C, skall skötas med inriktning på att främja variation och artrikedom samt allmänhetens friluftsliv och rekreation vilket bland annat innebär följande:

-skogsvård inom området skall endast ske av naturvårdsskäl och syfta till att skapa variation i den yngre skogen

–bestånden tillåts bli olikåldriga genom selektiv gallring.

–i täta ungskogar bör en utglesning ske för att grövre träd skall kunna växa till och möjliggöra en skog med varierad ålder. Utglesning av yngre träd, framförallt gran, bör ske i vissa områden

–mängden död ved kan påverkas och ökas i den yngre skogen t. ex genom ringbarkning, fällning av utvalda träd eller dämning av diken

–befintlig underväxt lämnas vid röjning och gallring

–nya våtmarker kan skapas t. ex. genom dämning eller genom att lägga igen diken

–utkörning av virke ska ske så att markskador minimeras, t ex genom att endast köra på tjälad eller torr mark

Den öppna marken, Zon D, skall hållas fortsatt öppen

Fornlämningar som finns i området får, i samråd med kunniga personer inom kulturmiljövården, frihuggas och skyltas upp för att öka besökarnas kunskaper om områdets historia

I hela reservatet skall enstaka punktinsatser, i syfte att förstärka naturvärden eller behålla områdets attraktivitet för människor, kunna utföras. Sådana åtgärder kan exempelvis vara att säkerställa framkomligheten och säkerheten längs stora stigar och leder. Träd som fallit över stig, led eller annan anläggning får sågas av och vid behov flyttas till annan del av reservatet. Åtgärder ska kunna göras för att undvika fara för befintlig bebyggelse inom, eller i direkt anslutning till, naturreservatet.

2. Anordningar för friluftsliv

2.1 Övergripande mål

Genom informationsåtgärder skall Rudans naturreservat vara fortsatt lättillgängligt och välbesökt. De naturliga förutsättningarna samt de befintliga anläggningar för friluftslivet som finns i området skall vara styrande för områdets nyttjande. Inga ytterligare leder, stigar eller andra anläggningar planeras inom området. Rudans naturreservat skall kunna användas som studieobjekt för bl a skolor.

2.2 Åtgärder och skötsel

- Naturvårdsförvaltaren ansvarar för att stigar och leder är uppmärkta och framkomliga. Vindfällen som fallit över stig eller led skall flyttas
- Naturvårdsförvaltaren ansvarar för renhållningen inom reservatet så som tömning av soptunnor samt städning av parkeringsplatser och vägkanter
- Naturvårdsförvaltaren ansvarar för anordningar för konstsnö samt för upprättande av skidspår, i egen regi eller enligt avtal med annan verksamhetsutövare
- Naturvårdsförvaltaren ansvarar för att skötseln av fisket i Nedre Rudan, i egen regi eller enligt avtal med annan verksamhetsutövare
- Naturvårdsförvaltaren ansvarar för att tydliga informationstavlor sätts upp på de platser som är markerade på skötselkartan. På dessa tavlor skall finnas information om området och vad som gäller för allmänhetens vistelse inom naturreservatet
- Naturvårdsförvaltaren ansvarar för att en informationsfolder upprättas över området. Foldern skall vara tillgänglig i anslutning till området

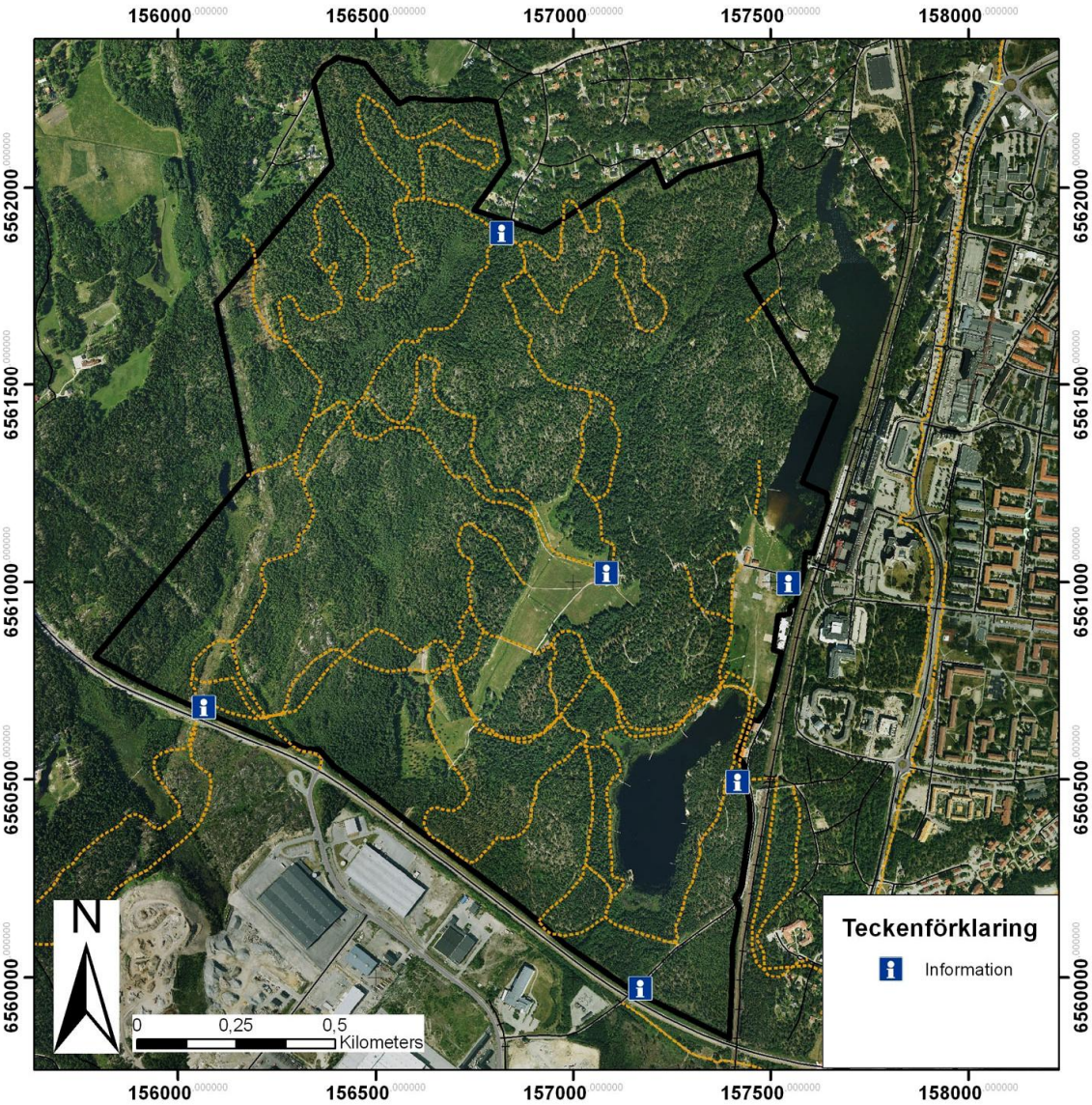

Bild 2. Platser för informationstavlor samt stigar och leder

2.3 Jakt/fiske

Jakt på älg, vildsvin, rådjur och hare bedrivs i dag inom området och föreslås fortsätta även efter inrättandet av naturreservatet. Restriktioner mot jakt på skogshöns (tjäder, orre, järpe) införs (någon sådan jakt förekommer dock inte i dag). Haninge kommun skall vara ansvarig för tecknande av jaktarrenden.

Kommunen ansvarar även för formerna för eventuell utsättning av fisk i sjön Nedre Rudan.

3 Utmärkning och skyltning

Reservatets gränser skall markeras ut av naturvårdsförvaltaren enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och Naturvårdsverkets anvisningar. Naturvårdsförvaltaren ansvarar även för övrig skyltning. Skyltningen utförs enligt svensk standard (SIS 03 15 22 och SIS 03 12 11). Skyltning med informationsmaterial om reservatets naturvärden och friluftsvärden m.m. föreslås på fyra platser, se bilaga 3.

4. Tillsyn och förvaltning

Naturvårdsförvaltare är kommunstyrelsen, Haninge kommun.

Tillsynsmyndighet för naturreservatet är Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF).

Prövning av dispenser från reservatsföreskrifterna görs av SMOHF.

Övervakning inom naturreservatet utförs av naturvårdsförvaltaren. I arbetsuppgifterna ingår kontroll av efterlevnaden av reservatsbestämmelserna och information om dessa samt kontroll av reservatets skyltning. Naturvårdsförvaltaren ansvarar också för skötsel av stigar, rastplatser, utkikstorn samt viss skogsskötsel och städning.

Naturvårdsförvaltaren och SMOHF skall fortlöpande samråda med kommunstyrelsens tjänstemän (kommunekolog) om någon oklarhet råder vid tolkning av skötselplanen.

4.1 Uppföljning och rapportering

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera utförda åtgärder samt annat som kan vara av intresse för förvaltningen. Dokumentationen skall årligen ställas samman och delges kommunstyrelsen. Syftet med dokumentationen är att utgöra underlag för ändringar i förvaltningen och för eventuell revidering av skötselplanen.

Vid dokumentation skall anges:

- Plats för åtgärden
- Åtgärdens art
- Tidpunkt för åtgärdens utförande
- Eventuell notering om åtgärdens effekt
- Kostnader för naturvårdsförvaltningen
- Intäkter
- Intressanta iakttagelser som kan vara av intresse för förvaltningen

Det är värdefullt om förändringar dokumenteras fotografiskt.

Inventeringar av områdets naturvärden bör göras regelbundet vilka ska ligga till grund för att se om reservatets föreskrifter och skötsel ger önskat resultat. Inventeringar kan initieras av såväl privatpersoner som naturvårdsförvaltaren och naturreservatets tillsynsmyndigheter.

5. Ekonomi

Kostnaderna för naturreservatets skötsel beräknas att täckas inom ordinarie budget.